

✦ Vekoslav Strmšek.

Kakor pade hrast, ki kljubuje viharjem, zadet in razklan od ognjenega bliska — tako je padel on. Vrgla ga je kruta bolezen, ko je stal v najlepši moški dobi, ko je razvijal vse svoje plodovite moči svojemu ljudstvu v korist, ko je gledal s tihim ponosom in z blago zavestjo storjene dolžnosti slovenskega učitelja na sadove svojega neumornega delovanja!

Iztrgan je iz kroga svoje ljubljene rodovine, iztrgan je iz naše srede. To izgubo občutimo toliko bridkeje, ker jo bo težko, težko kdaj nadomestiti z možem, ki bi mogli reči o njem, da je naš drugi Vekoslav Strmšek!

Danes ne prijavljamo njegovih življenjepisnih podatkov, storimo pa to drugokrat. Poudarjamo le, da je bil Vekoslav Strmšek vzor delavnega moža, vzor slovenskega učitelja.

Vsa Spodnja Štajerska je polna njegove hvale. Poznali so ga povsod. Od Sv. Petra na Medvedovem selu, kjer je služboval, se je širilo njegovo delovanje po vsi ožji njegovi domovini. Njegova trezna preudarnost je ugodno vplivala na vso okolico. Preden je kaj storil, je vse premislil in presodil z jasnim razumom. Ko je vse dozorelo v njegovi duši, je šel na delo. In kar je storil, je stalo trdno kot skala, zakaj Strmšek ni odnehal prej, dokler ni bilo dogotovljeno, kar je sklenil dogotoviti. Kdor je iskal svéta, se je obrnil nanj, ker je bil prepričan, da je vse, kar čuje od njega, zrelo in trezno, pametno in izvedljivo. Hodili so k njemu po navodila učitelji, politiki in kmetovalci. Vsakomur so bila odprta njegova vrata, vsakomur je bil na uslugo v vsakem slučaju, samo če je prihajal s poštenimi nameni.

Bil je odkritosrčen človek, ki ni poznal nobenega hinavstva. Zaničeval je ljudi, ki so bili v dejanju in besedah drugačni nego v sreči in mišljenju. Neoskrnjena moška čast mu je bila nad vse, in vse njegovo življenje je bilo čisto in neomadeževano: bil je

kot jasna luč, ki je blagodejno ogrevala vso okolico. Kaj je bil nam učiteljem, to vemo in čutimo sedaj, ko ga ni več. Bil je tovarišem tovariš v pravem pomenu besede. Bogate izkušnje, ki si jih je pridobil v življenju in knjigi, je stavil našemu stanu in naši organizaciji na razpolago. Kar je imel sam najboljšega in najdozorelejšega, to je bilo tako naše, kakor smo bili mi njegovi. Udeleževal se je vseh naših zborovanj in vseh shodov. Naš je bil ob vsaki veseli in žalostni priliki. Njegova moška volja in solidnost njegovega mišljenja je bila prava življenjska sila naše organizacije. Na premnogih shodih in pri premnogih sejah vseh odborov, ki jim je bil član, je bil Strmšek duša in izvor mnogobrojnim velevažnim sklepom, ki so realizovani položili naši organizaciji najtrdnější, nerazrušen temelj. Mišljenja je bil naprednega, in ni bilo nobene sile, ki bi ga mogla spraviti na drugo pot. Bil je med ustanovniki štajerske „Narodne stranke“, ki se je postavila s tako odločnostjo in tako lepimi uspehi v bran črnemu reakeijonarstvu, ki tudi na Štajerskem tako podlo napada napredno učiteljstvo in ruje proti šolstvu! Z neizprosno odločnostjo je zagovarjal svoje ideje. Bil je značaj!

Kakor je bil Strmšek vzor neumornega delavca na šolskem, kulturnem, političnem in gospodarskem polju — tudi sam je prijel za plug in oral njivo — tako je bil tudi vzor pravega, ljubečega rodovinskega očeta. V krogu svojih dragih je dobil edino mesto, kjer se je odpočil od truda in skrbi. Zunaj hiše ni poznal pokoja, zakaj vsepovsod je storil več, nego je zahteval od njega njegov stan.

Našemu listu je bil zvest sotrudnik. Kadar smo kaj potrebovali, je bil Strmšek med prvimi, ki nam je prihitel na pomoč. Bil je v vsem in vsakem naših misli, našega prepričanja, in morda bridkeje kakor kdorkoli občutimo mi njegovo prezgodnjo smrt.

Ave, anima pia!

Iz turistovskega nahrbtnika.

Piše Fort. Jelovšek.

Pred leti, ko sem kolesaril med počitnicami, sem podal nekaj potopisnih spominov iz kolesarske torbice; sedaj pa, ko sem zamenjal lahkokrilo kolo s težkimi železnimi krampeži, dolgo palico in priročnim nahrbtnikom, podam cenjenim čitateljem nekaj spominov iz svojega nahrbtnika.

Ker je naša dična „Zaveza“ izbrala za letošnje svoje zborovanje slikovito Radovljico v znožju sivega Triglava, sem razmišljal, bi li ne kazalo, da bi nas nekaj v spremstvu tovariša vodnika poletelo na „Vrh Triglava“, kakor poje ona prelepa slovenska pesem. In res, na moj dotični poziv v „Uč. Tovarišu“ se je odzvalo več tovarišev z različnimi načrti, ki naj bi se v Radovljici definitivno sprejeli. Da pa se ne izneverim svojemu zvestemu konjiču, brzemu kolesu, obrzdam tudi njega; privežem mu težko železno palico, ki sem si jo bil prej dal napraviti za Triglav in hajd na kolo! odjadram v petek, dne 23. avgusta iz dežele „sühe robe“ čez Turjak v belo Ljubljano. Dospevši tja, jo krenem v hotel k „Južnem kolodvoru“, kjer se je začela

kmalu polniti dvorana dragih tovarišev in milih tovarišic, in v družbi duhovitih Čehov, junaških Srbov in dražestnih Srbkinj smo preživeli najlepši večer. Prej pa sem si v Ljubljani nabavil nahrbtnik, krampeže in kar je še bilo treba za to turo. Na prvi pogled se je spoznalo novopečenega turista, in v pozni uri ob čaši rujnega vinca sem moral prebiti prvo preizkušnjo turistainovince. Moje železno helebardo je uničila povsem stroga kritika tovarišev turistov iz Gornjega grada — Bog vam ne šteje tega v greh! — še pred aktivnostjo je morala romati v nezasužni pokoj. Naj ga v miru uživa v večem spomin kraljevega Triglava, čigar krone, žal, ne bo nikdar venčala.

Pa strogi sodniki so preiskali tudi moj novi nahrbtnik in ko nekdo privleče iz njega ovitek, v katerem je bila ščet za zobe, milo in — joj, joj! — Schnurrbartbinde — kar telefonično so hoteli pozvati Rovška, ki naj bi na lieu mesta fotografiral pregrešnega — nedeljskega turista. — In v globočini svoje užaljene duše sem sklenil tedaj, da hočem vsem tem neusmiljenim zasmehovalcem izbrisati oči — ter jim vrh Triglava velikodušno zaklicati z našim Zveličarjem: „Odpuščam jim, saj niso vedeli, kaj so delali!“

Obrtne nadaljevalne šole.

Spisal Engelbert Franchetti.

Ne da se utajiti, da je pri nas na Kranjskem obrtno šolstvo jako pomanjkljivo in da potrebuje v doglednem času temeljite preuredbe v Ljubljani sami kakor tudi na deželi. Ne da se pa tudi utajiti, da je to glavna ovira, da obrtništvo na Kranjskem ne stoji na tisti višini bodisi glede strokovne izobrazbe, kakor tudi zavednosti, da mora biti obrtnik obenem tudi trgovec in da je tisti faktor, ki bi ga morala vlada in država upoštevati ter storiti vse tisto, kar stori po drugih deželah glede preuredbe obrtnega šolstva.

Največji greh store pa v tem pogledu obrtniki sami, ki nasprotujejo in uničujejo obrtno šolstvo in to večina zaradi tega, ker neradi pogrešajo vajenca v tednu nekaj ur, ki jih zamudi v obrtni nadaljevalni šoli, neupoštevajoč če vajenec pridno obiskuje pouk, da se marsikaj nauči, kar lahko takoj uporabi sebi in mojstru v korist. Le žal, da je malo takih vajencev, ki iz svojega lastnega nagiba pridno obiskujejo pouk in ki se zavedajo, da jim to, kar se nauče, ako ne takoj, vendar pa pozneje koristi v vsakem oziru.

Pri nas so obrtniki večinoma tega mnenja, da se vajenci v obrtni nadaljevalni šoli še bolj pokvariyo; to je, da postanejo še bolj razuzdani, da se veliko več moralno pohujšajo, kakor pa če ne bi hodili v šolo. No, in če hočemo biti odkritosrčni, moramo priznati, da pravijo deloma obrtniki v tem oziru prav.

Večkrat sem namenoma opazoval obrtne vajence, ko so šli od večernega pouka obrtne nadaljevalne šole. To je bilo kričanja, vriskanja, zvižganja in preklinjanja, kakor da bi bili sami divjaki. Mirnega pogovora o tem, kaj so se učili, je bilo le redkokdaj slišati.

Po sebi umevno je, da učitelji komaj pri pouku vzdržujejo red in disciplino in da nimajo nikake odgovornosti, kaj vajenci počnejo po dokončanem pouku. V tem oziru bo treba skrbeti za strožji disciplinarni red, s katerim se hočem še pozneje baviti.

Ker sem že v začetku omenil, da naše obrtne nadaljevalne šole nimajo pravega pomena in da ne služijo v pravem pomenu besede namenu, za katerega so ustanovljene, se čutim poklicanega, da stvari na ljubo tudi pojasnim. Kakor se ne da v enem

loncu istočasno kuhati kava in fižol, tako se tudi ne da poučevati v enem razredu obrtne nadaljevalne šole vajencev, ki spadajo v razne obrti. Kar se pedagoškega pouka tiče, to je obrtno knjigovodstvo, računstvo, pisanje in pa pouk v konceptu, to šegre, ali kar se pa strokovnega pouka tiče, zato se pa dasta komaj dve sorodni obrti dobro spojiti. Zatorej pouk v obrtno nadaljevalnih šolah zlasti na deželi ne doseza zaželjenega uspeha.

V ljubljanski obrtni nadaljevalni šoli se je pač storilo, kolikor se je dalo, da so se vajenci po strokah razdelili, pa vendar še ni pravega uspeha, in ga tudi toliko časa ne bo, dokler zadruga ne ustanove svojih strokovnih šol.

Uspehi v združenih strokovnih šolah in pa uspehi v splošnih obrtnih šolah se ne dajo primerjati in to zaradi tega ne, ker se na združenih strokovnih šolah vajenci poučujejo le v svoji stroki in od strokovnjakov, medtem ko se na splošnih obrtnih nadaljevalnih šolah poučujejo vajenci skupno od več strok. Priznavam, da se za stavbinske obrti dobi jako dobre učne osebe iz srede pedagogov, za obrti pa, kakor n. pr. za krojače, čevljarje, vrtnarje, brivce, natakarije, peke, slikarje in pleskarje je pa strokovni pouk le tedaj uspešen, če poučuje obrtnik, ki je temeljito izvežban v svoji stroki.

Mimogrede naj omenim, da sem imel priliko si ogledati strokovno šolo zadruga gostilničarjev in brivcev na Dunaju.

Preverjen sem, da prizadete kroge zanima učni načrt teh strokovnih šol, zatorej ga hočem v kratkih besedah načrtati. Ker je pri gostilničarski obrti učna doba vajencev navadno le po dve leti, ima tudi strokovna šola samo dva obligatna razreda in en prostovoljni razred. Strokovni pouk traja 9 mesecev in je na teden po 21 ur obligatnega pouka. Namen šole je, sinove gostilničarjev in hotelirjev kakor tudi sinove iz meščanskih krogov za bodoče samostojne gostilničarje kakor tudi za poslovodje večjih enakih podjetij, za hotelske tajnike in ravnatelje kakor tudi v trgovskem oziru strokovno, teoretično in praktično popolnoma izobraziti.

Učni načrt je sestavljen za prvi razred:

1. nemščina po 3 ure na teden,
2. francoščina " 5 ur " "
3. računstvo " 3 ure " "
4. lepopisje " 2 uri " "
5. serviranje " 2 " " "

Ko so zazveneli zadnji veličastni akordi našega impozantnega zborovanja v Radovljici, smo se sešli Triglavani v nedeljo popoldne na kolodvoru in se odpeljali v dveh skupinah: ena skupina pod vodstvom junaškega in dovtipnega Rajka Justina na Dovje, druga večja skupina, pri kateri se je nahajala tudi moja malenkost, pod vodstvom vrlega našega vodnika, tovariša Jenska z Bleda na Dobravo. Tu naj omenim nek intermezzo. Ko čakamo na Jesenicah prihoda drugega vlaka, opazim v nekem vozu klerikalnega matadorja Jakliča, ki se je peljal v družbi dekoriranih Marijinih sestrá in bratov z nekega pobožnega shoda na Gorenjskem. Tu „Zaveza“ s svojimi neustrašenimi borilci za svobodo in napredek — tam koristolovstvo za suženstvo in temo! Dan in noč, in mi si ne moremo biti tovariši! Žalostno, da nima učitelj važnejšega stanovskega opravila, nego voditi naivne ljudi — za nos.

Ko pridemo na Dobravo, jo mahujemo proti Vintgarju. Nekaj časa peš po ravnem polju, zatem ugledaš umeten silovit vodopad, ki so ga zgradili ob priliki zgradbe bohinjske železnice; celo goro so prevrtali, in skozi to skalno votlino dere bobneč ta kristalnočisti gorski potok in pade na nasprotni strani z vso nevzdržno mogočnostjo v globoko skalno votlino. Nad seboj pa

ugledaš v vrtoglavi višini veličasten, drzno vitek obok, preko katerega drvi dan za dnem hropeči hlapon v neznane podzemске rove. — Še nekoliko naprej, in dospeli smo v Vintgar.

Lahno-mokra gorska sapica nam je božala razvnetá lica, ko smo zavili v ta hram božjega čudesa. Ozka soteska, omejena od nebotičnih skalnatih sten, ob katerih se vijejo tesni mostiči, globoko pod teboj pa šumi in se razbija po skalnatih grebenih kipeča hčerka planin — Radovna — kakor razjarjena kača, drveč od prepada do prepada dalje in dalje — a visoko nad teboj zalesketa na azurnem pasu zvezdica za zvezdico — in vsa ta miloba sinjega neba nad teboj — in vsa ta divja romantika krog tebe se izlije v veličastno svečano simfonijo, ki je ne zabiš nikdar v svojem življenju.

Veselih lic in radostnih duš smo privriskali do hotela Žumer. Tu so nam postregli z izborno večerjo in rujnim štajercem, ki je kmalu razvnel naša grla, in zadonela je pesem, da je odmevalo daleč tja „v Gorenjsko skalnato plan“.

V Gorjah smo prenočevali v gostilni g. Jana, in moj hrabri Štajerc iz Pišec me vpraša zjutraj, ako že zvoni; a to ni bilo zvonjenje cerkvenih zvonov, ampak zvonjenje krav, ki so jih gnali v pašo na planine. Spodnještajerska rogata živina je

6. nauk o živežu in pijači po 2 uri na teden,
7. kletarstvo po 2 uri na teden,
8. nauk o krajepisju in potopisju po 2 uri na teden.

Za drugi razred:

1. nemščina in poslovno spisje po 2 uri na teden,
2. francoščina in konverzacija " 5 ur " "
3. knjigovodstvo, menjično pravo in obrtno kreditno pravo po 4 ure na teden,
4. obrtno računstvo in kalkulacija po 2 uri na teden,
5. serviranje " 2 " " "
6. nauk o živežu " 2 " " "
7. kletarstvo " 2 " " "
8. obrtno pravo " 1 uro " "
9. obrtni obratni pouk " 1 " " "
10. zdravstvena in obrtna higijena " 1 " " "

V prostovoljnem pouku I. in II. letnika se lahko vajenci učijo angleščine, kuhinjskega gospodarstva, tesnopisja, strojepisja, klavirja, violine, telovadbe in plesa.

Zanimivo bo za vsakega, ki se bavi z obrtnim šolstvom, da tudi zve, kaj se morajo gostilničarski vajenci pri strokovnem pouku o serviranju učiti. K temu pouku spada: vedenje natakarja proti gostom, šefu in tovarišem; sprejem gostov in titulacije; razna vprašanja, priporočila in oprostitve proti gostom. Dalje mora vedeti jedila, ki spadajo za južino, sestaviti razne jedilne liste za obed, večerjo, bankete in svatovščine. Kako se mora natakar zadržati, če se gosti med seboj okregajo ali stepajo, učiti se jim je treba, ravnati prtiče na razne načine, streči posamezne goste in nastopati pri raznih pojedinah. Poznati morajo jedila, pripravljena po raznih metodah, znano jim mora biti okrašenje miz pri pojedinah itd. Pri pouku o živilih in pijači se uče kemijo in morajo že vajenci vedeti, koliko in kakšne snovi se nahajajo v Pilzenjskem, Dreherjevem in Budjeviškem pivu. Poznati morajo razliko raznih spodnjeavstrijskih, štajerskih in drugih vin. Za jedila morajo vedeti, iz česa in kako so pripravljena. Poznati morajo vse inozemske in tuzemske mineralne vode. Tako morajo tudi poznati vse rastline in živali, iz katerih se pripravljajo razna jedila. Pri pouku v krajepisju in potopisju se uči vajence spoznavati vsa večja mesta v Evropi, vedeti mora, kakšen je občevalni jezik in posebne zanimivosti mešta. Poznati, oziroma vedeti mora za vse kraje, koder so razna toplišča in

letovišča itd. Tukaj sem omenil le površno učno tvarino, a že iz te je sklepati, kakšne važnosti so strokovne šole. Marsikdo bi se ironično nasmejal, če bi se mu omenilo, da ima zadruga gostilničarjev za svoje vajence strokovno šolo, da imajo pa še celo svojo akademijo, v katero so sprejeti le sinovi gostilničarjev in hotelirjev, ki so pa morali z dobrim uspehom dovršiti strokovno šolo in že nekaj časa servirati. Zaradi tega se pa mora priznati, da je velika razlika med natakarji, ki so se učili v velikih mestih ali pa v provinci. Preveč bi razširil svoj članek, ko bi hotel opisati učni načrt in tvarino raznih drugih združnih strokovnih šol, n. pr. črevljarskih, krojaških, brivskih, vrtnarskih itd.

Če hočemo pri nas skrbeti za dobro strokovno izobraženi obrtni naraščaj, nam je posvetiti vso pozornost obrtnim nadaljevalnim šolam in njih reorganizacijam. S posameznimi tečaji za pomočnike in samostojne obrtnike nam je le deloma pomagano. Za temeljito strokovno izobrazbo je treba začeti pri vajencu. Vajencu je treba pravočasno ucepiti v glavo, da mora biti obrtnik za svoj poklic ravno tako temeljito in vsestransko izobražen in izveden kot odvetnik, zdravnik ali profesor za svoj poklic. Vsak stan rabi zase svoj strokovno-teoretični in praktični pouk. Priznavam, da je tukaj mnogo raznih zaprek, ki delajo ovire, da se vajenci v sedanjih kakor tudi v preosnovanih obrtnih šolah ne bodo dosti naučili. Prvo zapreko vidim v tem, da starši mnogo zakrivijo. Če se dečko neče učiti in je še v nadlego svojim součencem in pa učitelju, pa pravijo: „No, če se nečeš učiti, boš pa šuštar al' pa žnidar“, kakor da bi moral biti črevljar ali pa krojač najbolj neumen človek na svetu. Nasprotno pa mora biti črevljar ali krojač ravno tako izobražen, mora znati ravno tako čitati, računati, risati, biti vešč knjigovodstvu, kakor mora znati dandanes navaden kmet obdelovati svoje polje in vinograde. V tem pogledu se jako mnogo zagreši, in pomagati bi se dalo le na ta način, da bi obrtniki bodisi na deželi ali pa v mestu ne sprejeli vajenca, ki ni dovršil z dobrim uspehom najmanje štirih ali pa petih razredov ljudske šole.

Velika ovira bi bila s tem odstranjena. Tako postopanje obrtnikov bi imelo pa še drugo dobro stran. Pri takem postopanju obrtnikov bi se vlado in državo prisililo, da bi iz sedanjih enorazrednic in dvorazrednic ustanovila štirirazrednice in za obrtni stan neobhodno potrebne meščanske šole. Druga velika

prosta tega bremena, zato pa jo morajo na dravskem polju zavračati pastirji-kolesarji. — Nato smo jo mahnili na Bled, tam smo si napolnili svoje nahrbtnike s potrebnim provijantom in se povsem turistovski opremili.

Večnolepi, krasni Bled! Ne bom te opisal, naj te opeva naš pesnik, da si „kinč nebeški kranjske zemlje,“ in to po vsi pravici ostaneš. Ako Italijan pravi, da ti prej ne umre, dokler ni videl Napolja, tudi Slovenec naj bi ne stopil prej pred obličje božjega Stvarnika, dokler ni videl tebe, čarobno jezero. — Dražestna, ljubka okolica, krog jezera elegantni hoteli z vsem modernim komfortom, izmed prijetnega zelenja razkošnih vrtov in senčnatih gajev zro na jezersko gladino fantastične vile, visoko nad teboj na strmi čeri preži stari, sivi grad, liki jastreb na nedolžno ptičko — lično Marijino cerkvico na otoku, ki sanjavo gleda kot nežna punčica v zelenkastem očesu. — Za teboj strmi Babji zob, in ves ta razkošni čar, obdan od skalnatih nebotičnih gorá — in z odprtimi očmi pri belem dnevu sanjaš mladostno pripovedko tisoč in ene noči. — Kakor milo-modro oko nebeške Stvarnice trepetáš med sivimi gorskimi velikani in . . . čolnič plava . . . val' igrajo . . . vse se veseli — in kakor lahna meglica tam nad jezerom ti vzplava drhteča duša — dokler ne

utone omamljena prelestne sreče v zlatu nebeškega solca. — Še en pogled — in vlak pripelje premile srbske brate in mnogo slovenskih tovarišev, da se skupno popeljemo v Bohinjsko Bistrico in dalje k izviru Savice. Prehitro je minila zanimiva vožnja skozi čudovite predore v družbi milih nam gostov do Bohinja in dalje na vozovih do Bohinjskega jezera.

Tu se razlivaš pred mano, ti sin triglavskih bistrih hčera, podoba miru, kakor te nazivlje pisatelj — tihotna, sladko milotožna elegija. — Kako mamljivo, zavedljivo-vablivo so tvoji zelenčasti valovi! — Človek bi se legel v njih mokro-rahli objem in sanjal opojno pesem: „Halb zog sie ihn, halb sank er hin.“ Takoj ob jezeru se dviga mala gotska cerkvica sv. Ivana in po njem ima tudi nemški hotel v bližini svoje ime. Ker ni bilo časa in mogoče tudi ne toliko čolnov na razpolago, smo se peljali z vozovi ob južni strani mimo cerkvice sv. Duha do drugega konca jezera, kjer stoji slovenski hotel „Zlatorog“. To je tudi edina pot k izviru, zakaj na severni strani obkrožujejo jezero navpične stene visokega skalnatega gorovja, katerih raztrgani grebeni in ostri robovi se prečudno lepo zrealijo v globočini jezera, da se ti zdi, kakor bi se pod jezersko gladino dvigale nove čeri tja doli do brezmejnne nebesne modrine. (Dalje.)